

Yttrande

Dnr 23KS184-12
2023-05

Kommunstyrelsen

Yttrande ansökan om omprövning av villkor för att uppnå moderna miljövillkor för anläggningen Strömsbro vattenkraftverk.

Ert diarienummer: M 2693–22

Yrkande

I första hand yrkar Gävle kommun, genom dess kommunstyrelse med organisationsnummer 212000–2338, att Testebo Kraft ABs, ansökan om omprövning för moderna miljövillkor för Strömsbro vattenkraftverk, Strömsbro 77:1 m.fl., Gävle kommun, ska avvisas. I andra hand att ansökan avslås och tillstånd vägras.

I tredje hand yrkar Gävle kommun att tillståndet till ansökta verksamhet begränsas på så sätt att kraftproduktion inte får förekomma under hela upp- och nedvandringstiden för vandrande fiskarter, såsom lax och öring.

Grund

Till grund för yrkandet om avvisning noterar Gävle kommun att den sökta verksamheten inte kan anses inneha tillstånd och att därmed omprövning inte är möjlig. Mark- och miljödomstolen har i avgörande, den 19 september 2018 med mål nr M 1609–18, prövat tillståndsfrågan om driften för vattenkraftverket. Mark- och miljödomstolen fann att tillstånd saknas. Det är alltså redan fastslaget att del av verksamheten idag saknar tillstånd. Största delen av vattenverksamheten och verksamheten i övrigt är inte prövad eller funnen vara tillåten. Verksamhetsutövaren har endast tillstånd för en dammanläggning enligt en dom från år 1887.

Ytterligare grund för att avvisa ansökan är att de ansökta villkorsförslagen och åtgärderna påverkar närliggande Natura 2000 område och kräver en Natura 2000- prövning, 7 kap. 28 a § miljöbalken, vid sådant tillstånd krävs miljökonsekvensbedömning av relevant omfattning och någon sådan har inte redovisats av verksamhetsutövaren.

Vidare kan kommunen inte godta att erforderlig rådighet föreligger, varvid dels kan noteras att rättighetssituationen inte är fullt säkerställd, dels att en rådighet grundad i officialservitut bör omfatta skyldighet att låta samtliga ägare av den härskande fastigheten stå bakom ansökan. Nödvändig processgemenskap bör anses föreligga.

Skulle ansökan kunna prövas anser Gävle kommun att den sökta verksamheten inte är tillåtelig. Verksamhetens eventuella nytta ur energisynpunkt kan inte anses medföra att den negativa påverkan som verksamheten ger upphov till kan godtas. Tvärtom medför verksamheten så stor skada på väsentliga naturvärden att den inte bör tillåtas. Det kan därmed inte anses orimligt att förbjuda verksamheten.

Till stöd för de ovan anförda noterar Gävle kommun även att det är synnerligen viktigt att åtgärder vidtas för att prioritera bevarandet av vildlaxen som upp- och nedvandrar i Testeboån, som är en av få kvarvarande vildlaxälvar. Gävle kommun bedömer att den rimligaste och lämpligaste åtgärden för att skydda vildlaxen och vildlaxälven Testeboån är att Strömsbro kraftverk avvecklas.

Skulle domstolen finna att nytt tillstånd kunde medges yrkar Gävle kommun att tillståndet till vattenverksamheten för produktion av vattenkraftsel begränsas på sätt som ovan framgår samt att det förses med erforderliga villkor till skyddande av de starka miljöintressen som återfinns i vattenförekomsten. Detta i syfte att samtliga uppsatta miljö-, naturvårds- och förvaltningsmål för Testeboån kunde uppnås, vilket inte är fallet med de villkorsförslag som sökande presenterar i ansökan.

Den passagelösning som väljs ska förses med funktionsvillkor som garanterar god funktionsduglighet (exempelvis 95 procent effektivitet) och som sedan ska följas upp i ett kontrollprogram granskad och godkänd av tillsynsmyndigheten.

Utveckling av talan

Verksamhetsutövaren har inget tillstånd för driften av kraftverket

Sökandens ansökan om omprövning för moderna miljövillkor gäller just omprövning och inte nytt tillstånd. Såvitt Gävle kommun kan finna, och som framgår av mark- och miljödomstolens avgörande den 19 september 2018 med mål nr M 1609–18, saknar Testebo Kraft AB idag tillstånd för driften av Strömsbro kraftverk. Domen överklagades till Mark och miljööverdomstolen som ej beviljade prövningstillstånd, se mål nr M 9406–18. För vidare resonemang i frågan hänvisas till de tidigare domarna. Hänvisning till de senare bestämmelserna i 5 och 5 a § i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken förändrar inte tidigare lagakraftvunna dom som hänvisas till ovan. Det sökta tillståndet och dagens verksamhet skiljer sig väsentligt från verksamheten då dammanläggningen prövades 1887 och i efterföljande dom. Den del av verksamheten som gäller för driften av kraftverket är alltså inte prövad eller på annat sätt likställa med tillstånd eller annat enligt sagda bestämmelser. Verksamheten som den ser ut i ansökan kan därmed inte vara föremål för en omprövning. Kommunens uppfattning är att sökande inte kan tillämpa 11 kap. 27 § miljöbalken i ansökan på sätt som sökanden föreslår, då något tillstånd inte finns.

Kommunen bedömer att verksamhetsutövaren bedriver en otillåten verksamhet.

Rådighet/Markfrågan

Med hänsyn till det underlag kommunen har tillgång till och de inte helt klara uppgifter som framgår av ansökan med bilagor, ser

kommunen inte som möjligt att vidgå att erforderlig rätt kunde föreligga för att den processförutsättning i form av rådighet som måste föreligga, här föreligger. Vidare ägs den föregivet härskande fastigheten gemensamt av två subjekt, varvid det bör krävas att båda biträder en ansökan som vilar på sådan rådighet att hänföra till den härskande fastigheten.

Övriga omständigheter

Gävle kommun bedömer utifrån handlingarna i ärendet att verksamhetsutövaren Testebo Kraft AB inte kan anses uppfylla kunskapskravet enligt 2 kap. 2 § miljöbalken för att bedriva verksamheten med de miljökrav som ställs enligt miljöbalken och Ramvattendirektivet. Verksamhetsutövaren har inte redovisat hur god ekologisk status ska kunna uppnås och underhållas på ett sådant sätt som uppfyller lagstiftarens krav.

Vidare har verksamhetsutövaren inte visat att de redovisade och planerade vidtagna åtgärderna uppfyller försiktighetsprincipen enligt 2 kap. 3 § miljöbalken. Särskilt då med avseende på redovisade åtgärder för att skydda vildlaxen i Testeboån och övrigt djur- och växtliv.

Dessutom kommer de ansökta villkorsförslagen och åtgärderna att påverka närliggande Natura 2000 område på så sätt att det kräver en Natura 2000- prövning enligt 7 kap 28 a § miljöbalken. För sådant tillstånd krävs en miljökonsekvensbedömning med för även sådan prövning relevant innehåll och någon sådan har inte redovisats av verksamhetsutövaren. (se även, Mark- och miljööverdomstolens dom den 28 augusti 2018 i mål nr M 10355–17)

Sökande beskriver inte sin miljöpåverkan i tillräcklig omfattning men det är ändå otvivelaktigt att verksamheten med föreslagna villkor för framtida drift gör att miljö kvalitetsnormen för vattenförekomsten ej kommer att klaras i tid och att verksamheten kommer att negativt

påverka närliggande Natura 2000-område. Detta beskrivs bland annat av (Harlén, 2023) och (Dannewitz et al., 2022).

Om villkor skulle ges är det därför rimligt att använda försiktighetsprincipen. Detta innebär att låta kraftverket stå och fiskvägen vara helt öppen under hela upp- och nedvandringstiden för lax och öring (med marginal). Övrig tid ska MLQ, 2,9 m³/s, eller tillrinningen om den är lägre rinna förbi kraftverket. Utformningen av smoltgardin och intagsgaller behöver göras om för att klara att näst intill all smolt från att dö på grund av verksamheten.

Vildlaxälven Testeboån

Kommunen finner det vara helt orimligt att en verksamhet (som inte har tillstånd för hela verksamheten) kunde få fortsätta, när det är fråga om Testeboån som är en kvarlevande vildlaxälv. En förutsättning för annat utfall hade varit att sökanden föreslog och godtog tekniska lösningar som kunde medföra att detta miljövärde vann fullt skydd och miljö kvalitetsnormer (enligt EU:s ramdirektiv för vatten), bevarandemål för Testeboåns Natura 2000-områden, regionala och lokala miljömål och Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsmål för Testeboåns laxbestånd kunde uppnås och vidmakthållas.

Krav på beskrivning av åtgärder för att nå miljö kvalitetsnormerna (MKN) och Natura 2000 bevarandemål.

Miljö kvalitetsnormerna och tidsfristerna kopplat till dessa är bristfälligt beskrivna och önskas tydliggjorda i enlighet med det yttrande Havs- och Vattenmyndigheten (2002) lämnat kopplat till miljö kvalitetsnormerna för Gullspångsälven samt Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter i 2 kap 12 § och 4 kap 13 § (HVMFS 2019:25) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

För en prövning skulle behöva motiveras hur man kan nå miljö kvalitetsnormerna (MKN) och hur beslutade miljö kvalitetsnormer ska uppfyllas senast 2027. Det Gävle kommunen därvid noterar är att åtgärder

skulle i sådant fall behöva vidtas redan nu för att MKN skulle kunna nås. Kommunen ifrågasätter vidare varför inte sökandens redovisning beaktar den nya beskrivningen av bevarandestatus som länsstyrelsen har gjort.

Enligt ställningstagandena gjorda kopplat till den nationella provningsplanen får vattenkraftverken i Testeboån inte speciella privilegier för att slippa göra anpassningar för att miljökvalitetsnormerna och statusklassningen av vattendragen ska nås. Detta borde betyda att minst 80 procent av den potentiella produktionen av laxsmolt ska uppnås. Verksamhetsutövaren har på inget sätt belyst vad detta innebär för hur vattenkraftverket måste anpassas men med endast begränsningar och villkor i enlighet med vad sökanden föreslagit kan detta värde inte nås.

Testeboån är ett av Gävle kommuns absolut mest värdefulla naturvårdsobjekt. Större delen av Testeboån inom Gävle kommun är skyddad som naturreservat och Natura 2000-område. Den del av Testeboån där Strömsbro kraftstation ligger är utpekad som utredningsområde för kommunal naturreservatsbildning i kommunens dokument "Strategi för bildande av naturreservat i Gävle kommun" från 2007. Testeboån är utsedd som en av få kvarvarande vildlaxälvar och åtgärder för att skydda laxbeståndet måste därför prioriteras. Statusen på laxbeståndet är idag mindre än 20 % jämfört med full potential och det är fortfarande en lång väg kvar till Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsmål att uppnå minst 80 % av den potentiella produktionen av laxsmolt.

Kraftverket är ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden i ån och den främsta orsaken till att det ursprungliga laxbeståndet slogs ut en gång i tiden.

Friluftsliv, näringsliv och rekreation

Kommunen vill även belysa vikten av att värna om möjligheterna till rörligt friluftsliv och rekreation i området. Testeboån har redan idag höga värden kopplat till friluftsliv och rekreation och med förbättrad

status för lax- och öringbeståndet kan dessa värden förväntas öka i framtiden. Testeboån med dess attraktiva fiskevatten, badplatser, paddlingsmöjligheter och bärrika omgivningar bidrar till att området är ett av Gävle kommuns populäraste utflyktsmål. Testeboån erbjuder variationsrika miljöer och är idag en populär plats för framför allt fritids- och sportfiskare. Fritidsfiske är en friluftaktivitet som växer i popularitet och är idag en av de vanligaste friluftaktiviteterna i Sverige med över en miljon utövare. Gävle kommun vill värna om de möjligheter och förutsättningar som Testeboån har för att bli ett än mer attraktivt fiske- och vildlaxvatten för såväl fritids- och sportfiske som fisketurism. Att sätta ett värde i form av kronor och arbetstillfällen genom utökade fiskemöjligheter, och för detaljhandel och turism är svårt, men ett arbete av Uppsala universitet pekar på att det är fråga om betydande intäkter som skulle uppstå (Bilcharska och Rönnbäck 2018).

Att åtgärderna inte skulle ha någon negativ påverkan på friluftsliv och rekreation måste också ses som direkt felaktigt, eftersom Testeboån inte kan uppnå sin fulla potential som vildlaxvatten om kraftstationen drivs vidare enligt de villkor som sökande föreslår.

Hänsyn till kulturmiljövård

Kommunen ser inte att riksintresset för kulturmiljövård som finns på platsen, fastigheten Strömsbro 77:6, Gävle kommun, rätt bedöms och hanteras i ansökan. Nödvändiga hänsyn till byggnaden redovisas inte i ansökan.

Platsen där kraftverket är beläget utgör en del av riksintresseområdet för kulturmiljö, Strömsbro. Det berörda kraftverket ligger i anslutning till de kulturhistoriskt värdefulla f.d. textilfabriken och kronbränneriet. Båda är skyddade som byggnadsminnen enligt kulturminneslagen 3 kap genom beslut 1983-10-24 samt 2008-06-09. Kringliggande bebyggelsemiljö och byggnad omfattas av 8 kap 13 § PBL och så även av Boverkets riktlinjer för vad som kan anses som särskilt värdefullt. Textilfabriken samt andra intilliggande byggnader är också skyddade i gällande

detaljplaner. I å-rummet finns också registrerade fornlämningar. Påverkan på denna kulturmiljö av den senare tillkomna verksamheten redovisas inte tillräckligt.

Dammsäkerhet

Gävle kommun saknar beskrivning och redovisning av hur fastfrusna dammar ska hanteras samt hur dammar ska hanteras vid situationer såsom skyfall och höga vattennivåer. Dessa uppgifter vore centrala i en prövning av tillstånd.

Sammanfattning

Den miljöfarliga verksamheten som ansökan avser har inget tillstånd. Verksamheten är, som ovan nämnt, inte tillåtlig och verksamhetsutövaren skulle behöva ansöka om ett nytt och fullt tillstånd till verksamheten.

Gävle kommun bedömer vidare att vildlaxälven Testeboån är av sådant värde att naturen och miljön längs Testeboån så långt möjligt ska skyddas från negativ miljöpåverkan. Gävle kommun bedömer därför att den negativa miljöpåverkan från vattenkraftverket i Strömsbro är allt för omfattande och att den vattenkraftsel som verksamheten producerar inte kunde väga upp den negativa miljöpåverkan verksamheten ger upphov till.

I Sverige finns sammanlagt omkring 2 000 vattenkraftverk. Strömsbro kraftstation återfinns bland de cirka 1 700 minsta kraftverken, så kallade klass 3-kraftverk, i vilka sammanlagt ca 0,5 % av den installerade effekten i svensk vattenkraft återfinns (Miljökvalitetsnormer för kraftigt modifierade vattenförekomster – Vattenkraft 2018). Detta föranleder att det inte bör finnas möjlighet att ge sökande mindre stränga krav. Det bör också påpekas att den nu ansökta verksamheten står för en mycket liten effekt av verken i klass 3.

Referenser

Dannewitz, J, Kagervall, A, & Moberg, B 2022. Lax och havsöring i Testeboån – datainsamling och beståndsanalys

Harlén, M 2023. Nedströmsvandrande laxsmolt (*Salmo salar*) i Testeboån: En akustisk-telemetristudie för undersökning av nedströmspassage och effektiviteten av galleravledaren

Havs och Vattenmyndigheten 2022. Yttrande över förslag på miljökvalitetsnormer för Gullspångsälven

Blicharska, M och Rönnbäck, P 2018. Recreational fishing for sea trout – resources for whom and to what value? Fisheries research Volume 204, August 2018. Pages 380-389

Vattenmyndigheterna och Länsstyrelserna 2018. Miljökvalitetsnormer för kraftigt modifierade vattenförekomster – vattenkraft